

Anotace:

Způsoby, jak členové společnosti zacházejí se svými zemřelými, nelze oddělit od jejich názorů na tak závažná témata jako jsou smrt, posmrtná existence, možnost posmrtného života a osud živé bytosti po skončení její biologické existence. To vše jsou důležitá témata světových náboženství i jejich nenáboženských protivníků. V tak sekularizované společnosti jako je Česká republika jsou tyto přístupy mimořádně zajímavé (ti, kdo se k žádnému náboženství nehlásí a kdo se považují za nevěřící, představují podle posledního sčítání lidu roku 2011 dohromady 79,4% obyvatelstva). Co tedy příslušníci české společnosti cítí tváří v tvář ztrátě svých blízkých a co pro ně dělají?

Hlavním tématem této práce jsou změny funerálního chování a s ním spojených názorů, k nimž došlo v posledních desetiletích (třebaže pro pochopení jejich kořenů je třeba probrat též vývoj v minulých staletích, zvláště devatenáctém).

Práce je založena na terénním výzkumu hřbitovů, kolumbárií a spontánních pomníčků z různých míst České republiky, stejně jako na rozhovorech s osmi lidmi, vycházejícími z různých náboženských (a nenáboženských) postojů. Pro dokumentování změn bylo třeba zaměřit se na různé náboženské, etnické a sociální skupiny v české společnosti. V poslední části je též kapitola věnovaná pietě za domácí zvířata, pro srovnání s pietou za lidské bytosti.

Nejvýznamnější změnou bylo bezpochyby zavedení žehu, k němuž došlo ve 20. letech v rámci sekularizace československé společnosti (třebaže na Slovensku nikdy nedošel takové obliby jako v Čechách). Jako protitradiční způsob pohřbu byl žeh v letech 1948-1989 podporován komunistickým režimem, společně se sekularizovanými „občanskými“ pohřebními obřady.

Od roku 1989 počet pohřebních obřadů, ať již náboženských nebo sekulárních, kontinuálně klesá. Stále více zesnulých je pohřbíváno bez jakéhokoli obřadu. Na druhou stranu můžeme vidět nárůst individuálních projevů funerálního chování. Na hrobech se objevují dary jako hračky (nejčastěji plyšová zvířata), keramické a plastové figurky, kamínky, mince, dopisy a vzkazy, které se na nich přinejmenším do poloviny 90. let nevyskytovaly. Zdá se, že to úzce souvisí s novým trendem, o němž máme zprávy z mnoha míst euroamerického světa, kde je připomínka zesnulých

projevována tak, že jsou na hroby, spontánní pomníky, pomníčky u cest atp. pokládány nejrůznější předměty.

Tyto předměty mají často soukromý význam, který je náhodným návštěvníkům skrytý. Hrob či pomníček se tak stává projevem soukromých citů a jedinečnosti individuálního vztahu k zesnulým, a zároveň enklávou osobního smutku na většinou anonymních, velkých hřbitovech (většinou na ústředních hřbitovech velkých měst.

Tato situace vytváří zvláštní dynamické napětí mezi anonymitou a osobní připomínkou, zejména na rozptylových loučkách, určených k anonymnímu rozptýlení popele. Příležitostně vede ke konfliktům mezi truchlícími a obcí coby majitelem místa (jak se stalo v Jablonci nad Nisou 2014).

V některých případech toto soukromé truchlení zahrnuje soukromé, individuální a domácí obřady, ovlivněné tradičními náboženstvími (obvykle křesťanstvím), stejně jako novými náboženskými a spirituálními hnutími. Současnou pietu v České republice lze tedy chápat jako součást *neviditelného náboženství* (Luckmann, 1967).

Klíčová slova:

Alternativní pohřebnictví - Dary mrtvým - Dopisy mrtvým - Hroby - Individuální pieta - Kolumbária - Křesťanská pieta - Muslimská pieta - Péče o mrtvé - Pieta - Pomníky - Příležitostné eschatologie - Příležitostné pomníky - Příležitostná religiozita - Revenanti - Romská pieta - „Světští“ a pieta - Vietnamská pieta v ČR - Vzpomínání - Zvířecí hroby - Židovská pieta